

LOISIR ȘI SOCIETATE ÎN CADRUL COMUNITĂȚII ROMÂNEȘTI DIN SIGHIȘOARA ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

Nicolae TEȘCULĂ¹

FREIZEIT UND GESELLSCHAFT IN DER RUMÄNISCHEN GEMEINDE SCHÄBBURG IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES 19. JAHRHUNDERTS

ZUSAMMENFASSUNG

Im 19. Jahrhundert vollzog sich in der europäischen Gesellschaft ein tiefgreifender Wandel, der zur Entstehung des Konzepts der Freizeit führte. Die Menschen beginnen, einen Teil ihrer Zeit dem Reisen oder der Teilnahme an verschiedenen Gemeinschaftsveranstaltungen zu widmen. Ziel ist es, zur Solidarität einer Gemeinschaft einer ethnischen Gruppe mit gemeinsamen Idealen beizutragen. Dies ist auch in Schäßburg der Fall, wo die rumänische Gemeinschaft im 19. Jahrhundert etwa 20% der Bevölkerung ausmachte. Nach dem Vorbild ihrer sächsischen Nachbarn veranstalteten sie am Ende des Schuljahres die alljährliche Maifeier, und um eine Reihe von Berufsgruppen oder Versammlungen herum organisieren sie Bälle, deren Zweck es ist, dringend benötigte Einnahmen für die konfessionelle Schule, zur Unterstützung armer Schüler oder für die Bedürfnisse der örtlichen orthodoxen Kirche zu sammeln. Auch wenn diese Zusammenkünfte nicht die Anzahl der von ihren Mitbürgern organisierten Veranstaltungen erreichten, waren die Rumänen von Schäßburg durch ihre Elite tief in das Paradigma der Zeit eingebunden, und die Freizeit wurde immer mehr zu einem gemeinsamen Element im Leben vieler von ihnen. Neben den Zusammenkünften der Gemeinschaft an religiösen Feiertagen rund um die orthodoxe Kirche im Bezirk Cornești tragen diese von der Elite organisierten Freizeitveranstaltungen zur Solidarität der Gemeindemitglieder und zur Stärkung des Zugehörigkeitsgefühls zur Gemeinschaft und zur Stärkung des Zugehörigkeitsgefühls zur rumänischen Nation bei.

Schlüsselwörter: Sighisoara, 19. Jahrhundert, Freizeit, Rumänen, Schule.

Societatea europeană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a suferit un amplu proces de modernizare, care a afectat pătri largi ale populației. Acest proces a determinat modificări nu doar în plan politic, economic, social, ci ajunge să afecteze și teritoriul sensibil al mentalităților colective pe care le modelează, lucru sesizabil prin transformările petrecute la nivelul vieții private, prin noile concepte privind lumea și viața, raporturile inter-umane, modul de aranjare al locuinței, noi mode vestimentare etc. Deci transformări a ceea ce noi numim convențional „mod de viață”.

„Modul de viață” se situează la întâlnirea dintre stilul de viață și condițiile de viață. Stilul de viață este produsul alegerii personale și a gusturilor, fiind expresia libertății de decizie în viața cotidiană, iar condițiile sunt definite prin caracteristici în plan social ale individului. Putem spune că societatea sau indivizii pot influența ale-

¹ Doctor în istorie, Muzeul de Istorie Sighișoara; e-mail: nicolaetescula@yahoo.com.

gerea stilului de viață și exprimă diverse practici concrete ale vieții cotidiene și a timpului în afara muncii².

În această perioadă avem de a face cu o altă împărțire a timpului zilei, al anului, apare o distincție netă între timpul muncii și timpul liber, apare noțiunea de vacanță, văzută ca o schimbare necesară de activitate. Odihna și binefacerile naturii par o alternativă firească la timpul de lucru³. Astfel, omul se diferențiază profund de înaintașii săi, pentru el simbolurile și privilegiile tradiționale își pierd din semnificație, are un nou concept privind relațiile inter-umane și a spațiului⁴. Putem spune că acum se naște conceptul modern de „Timp liber”.

Aspectele modernizării nu puteau să ocolească Transilvania, aflată într-un proces amplu de transformare, de industrializare, de urbanizare; transilvăneanul de rând fiind tot mai aproape de ceea ce se petrece în Europa, este în contact permanent cu paradigmele occidentale, pe care încearcă să le modeleze și să le însușească.

În această transformare putem include și micul burg medieval de pe cursul mijlociu al Târnavei Mari, oraș cu o importantă tradiție meșteșugărească. Aici tăvălugul modernității a provocat modificări ale aranjării locuinței, a tabietului și a modului de exprimare zilnică, care includea și acest nou concept aflat acum în vogă – „Timpul liber”.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea avem de a face la Sighișoara cu un spor demografic semnificativ. Numărul locuitorilor creștea de la 7.962 în 1857 la 9.618 în 1890. În cadrul populației românești se dezvoltă o elită formată din preoți, învățători, funcționari, avocați, meșteșugari, comercianți. Unii din ei devin acționari ai băncii *Albina* în 1872, dacă ne gândim la propopopul Zaharia Boiu, Ștefan Boianu, M. Moldovan, Safta Manta, T. Moldovan, N. Ciceiu și alții⁵.

Tot acum, la 1853, protopopul Zaharia Boiu se abonează la *Telegraful Român*⁶, iar unul dintre abonații revistei *Familia* de la Budapesta pentru anii 1874⁷ și 1875⁸ era Maria Șustai, soția președintelui Tribunalului din Sighișoara, Nicolau Șustai. De asemenea, în anii neoabsolutismului, Dimitrie Păloșan aducea carte românească de la Sibiu⁹.

Sub aceste auspicii se va dezvolta modul de petrecere a „timpului liber”. Acesta implica mai multe tipuri de activități organizate în funcție de anotimp sub forma balurilor, seratelor, concertelor. Dintre acestea se evidențiază organizarea „Maialului”, a sărbătorii primăverii, care prinde contur în cadrul orașelor și satelor transilvă-

² Johanne Charbonneau, Madeleine Gauthier, *Introduction. Culture et mode de vie*, în „Loisir et société/Society and Leisure”, vol. 24, no. 2, Presses de l'Université du Québec, 2002, p. 349.

³ Philippe Aries, Georges Duby, *Istoria vieții private*, vol. VII, București, Editura Meridiane, 1997, p. 188.

⁴ Ute Fervert, H.-G. Haupt, *Omul secolului al XIX-lea*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 14.

⁵ Grigore Ploieșteanu, *Contribuții la cunoașterea vieții politice și culturale a românilor sighișoreni în epoca modernă (1849-1914)*, în „Marisia. Studii și Materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie”, XI-XII, 1981-1982, p. 111.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Familia*, nr. 40/13 Okt. st. v. (25 Okt. st. n.) 1874, Budapesta, p. 486.

⁸ *Ibidem*, nr. 46/16 Nov. st. v. (28 Nov. st. n.), 1875, p. 548.

⁹ Gr. Ploieșteanu, *op. cit.*, p. 118.

nene. Pentru Sighișoara modelul este reprezentat de sași, care organizau în luna mai sau la începutul lunii iunie o astfel de sărbătoare, care se suprapunea cu încheierea anului școlar. Se numea „Scopaționfest”. Numele vine de la latinescul „Scopa”, ce se traduce mătură sau nuiă. La început, se pare că era un obicei medieval, conform căruia în fiecare primăvară elevii trebuiau să aducă la școală nuiiele, din care făceau mături pentru curățenie. În după amiaza din ajunul sărbătorii, conducerea organizației de elevi de la Gimnaziul evanghelic – „Coteus” –, formată din „Rex”, „Narator”, „Adjunct”, „Fuchsmaior”, „Primus Musicus” și ceilalți căpitani de la școlile sighișorene evanghelice organizau o deplasare în locul din afara orașului unde se amenajau spațiul de dans, terenul de sport și umbrarele pentru diversele instituții din oraș, numite „kaa”. A doua zi, dimineața, formațiunile muzicale ale elevilor se adunau în fața Turnului cu Ceas, de unde plecau apoi prin tot orașul trezind populația și invitând-o la marea sărbătoare. Prima parte a acestei sărbători era defilarea școlilor. Se adunau elevii în fața casei parohiale din Cetate, îmbrăcați băieții gimnaziști în uniforme negre, iar băieții mici în cămăși albe și fetele în rochii albe, toți aceștia purtând pe umăr coroane late din frunze de stejar. Se cobora apoi din Cetate pe sub Turnul cu Ceas și se ajungea în piața de jos – Marktplatz –, unde îi așteptau primarul cu consilierii.

Apoi devenea o serbare câmpenească, mutându-se în locul din afara orașului amenajat cu o seară înainte, unde familiile plecau cu carele de boi pregătite cu mâncare și băutură și împodobite cu coronițe de flori și stegulețe.

Se așezau la locul stabilit, în jurul carelor apăreau mese, aici elevii cu fanfara defilau în fața corpului didactic, iar șeful elevilor de la Școala din Deal („Rex”) ținea un discurs, urma apoi răspunsul rectorului (directorul școlii). Între timp se încălzea mâncarea pregătită, iar după masă se organizau întreceri sportive și se petrecea până târziu. De obicei sărbătoarea se desfășura pe platoul Breite și erau programate două zile, tocmai ca în caz de vreme nefavorabilă să se poată reprograma¹⁰.

Această sărbătoare a stârnit curiozitatea românilor din urbe și cum este normal a elevilor, care indiferent de confesiune și de etnie devin curioși asupra manifestărilor care se derulau în cadrul sărbătorii. Un astfel de exemplu îl avem într-o corespondență din anul 1862 a *Telegrafului Român*, unde învățătorul Ioan Ciceiu, ginerele protopopului Zaharia Boiu, arată că la sărbătoarea din mai 1862 a elevilor gimnaziști sași s-a aflat și un elev român: „Între alte desfatări, ce se facura la serbatoarea aceasta scolara, este acelu usu, ca copii fugu dupe unu steagu, cu acarui prindere e impreunatu unu premiu. Între cei mulți, se afla si un bietu romanasiu cu cioreci (cioareci, adică pantaloni tradiționali ai portului popular românesc-n.n.)”. Prezența lui a stârnit în opinia lui Ioan Ciceiu și unele ironii nefondate din partea unor sași: „(...) numai decat dupe celu vediura, dise unu sasu: sechi do den Blochen (uite acolo pe romanulu), ca elu inca vrea sa fuga asupra steagului, și lui nu i se cuvine, ca serbarea aceasta nu-i pentru romani, ci e pentru tinerimea noastră”¹¹.

Această relatare determină o replică, cel mai probabil a unui participant, care arată că la eveniment au participat mai mulți elevi români și că nu fost primiți cu ironie din partea sașilor: „(...) studenții noștrii nau fostu numai suferiți, după pareria

¹⁰ Legat de „Scopationfest”, vezi: Gheorghe Baltag, *Sghisoara. Schässburg. Segesvar*, Cluj Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2004, p. 283-285.

¹¹ *Telegraful Român*, nr. 38/13 Maiu 1862, Sibiu, p. 149.

D.C. in genere, - ci acesti'a au fostu togmai îndatorati a lua parte la festivitatea aceea scolara din partea D. Directoru Teutsch si tota bucuri'a a fostu a dansiloru asia concesa, ca si studentiloru sasi". Continuă, arătând că au participat la acel joc cu steagul și elevi români și că „premiulu destinatu pentru fug'a a doua la reportatu unu romanu din Clasa a I-ma, gimn. ba, dieu nu numai studenții nostrii, dicandu adevarulu si potu esprima tota multiemirea, atatu catra Professor catu si comilitonii sei, ci si comun'a romana intreaga de aicia, catra Comun'a cetatiana saseasca din Sieghisor'a". Astfel, aflăm că profesorii de la Gimnaziul Evanghelic au contribuit anual cu suma de 525 florini din casa alodială pentru veniturile învățătorilor români de la Școala Confesională Ortodoxă din Sighișoara, iar la cumpărarea clădirii școlii confesionale din cetate, „strada prețească Nro. 10 (azi, str. Cositorarilor-n.n.), au contribuitu din voi'a libera 210 fl. v.a.". La fel, Friedrich Kraft ajuta anual cu suma de 700 florini pentru achiziția de lemne de foc necesară școlii românești¹².

Această sărbătoare a Maialului va fi preluată și de românii sighișoreni în deceniile care vor urma, și vor organiza o sărbătoare școlară câmpenească, separată de cea săsească, presa vremii relatând despre ea.

Manifestarea era una deschisă întregului public sighișorean, indiferent de confesiune și naționalitate. *Telegraful Român* din 26 mai 1884, în cronică asupra evenimentului, arăta: „În 13/25 Maiu a. c. s'a ținut în Sighișoara maialul românesc arangiat din partea junimei inteligente române din Sighișoara în dumbrava <Sichenberg> (azi, Dealul Gării-n.n.). Fiind timpul foarte favorabil, a participat afară de poporul și inteligența română din Sighișoara un număr însemnat al inteligenței române din jur, ba chiar și din depărtare. Pre lângă publicul român a mai asistat și participat și un număr considerabil de inteligență germană și magiară din loc, cari toți priveau cu plăcere la tactica armonie și la buna ordine a petrecerei susținută prin înțeleaptă conducere a arangerilor. Petrecerea a fost tare animată și a durat până la 9 ore seara, când apoi cu toții s'au depărtat deplin mulțumiți și încântați de frumoasa petrecere a maialului”¹³.

Vor prelua modelul concitadinilor sași, anunțând reprogramarea evenimentului în caz de vreme nefavorabilă pentru o altă zi: „Corpul învățătoresc dela școala română gr.-or. din Sighișoara invită la maialul ce-'l va țină cu elevii școalei Sâmbătă în 21 Maiu a. c. v. în dumbrava <Breite>, ear' la cas de timp nefavorabil Duminecă înaintea Rusaliilor în 29 Maiu. Plecarea va fi dimineața la 8 ore din curtea școalei. Invitări speciale nu se vor mai trimite”¹⁴ sau îl vor reprograma într-o locație acoperită: „Luni a doua zi de Rosalii (11 Iunie n.) elevii de la școalele din Sighișoara aranjează petrecere de vară în <Deal> (Breite). Conductul va pleca la 8 ore dimineața de la școala română din cetate. La cas de timp nefavorabil petrecerea se va țină în pavilionul <Winter>”¹⁵.

Uneori acest eveniment este interzis din cauza izbucnirii unor epidemii. În anul 1887 epidemia de pojar întrerupe desfășurarea evenimentului: „Onorabilului public din tractul Sighișoarei și altor p. t. domni din străinătate, cari au primit deja invitate la „maialul“, ce era să se țină în 25 Maiu (a doua de Rosalii), cu tinerimea dela

¹² *Ibidem*, nr. 42/27 Maiu 1862, p. 165.

¹³ *Ibidem*, nr. 62/26 Maiu (7 Iunie) 1884, p. 243.

¹⁴ *Tribuna*, nr. 99/13 (25) Maiu 1894, Sibiu, p. 695.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 100/30 Maiu (12 Iunie) 1900, p. 399.

școala română din Sighișoara - se aduce la cunoștință, că: consiliul sanitar din loc, din cauza morbului epidemic (pojarul) ce grasează în mare măsură în orașul Sighișoara - a interzis ținerea <maialului> proiectat¹⁶.

Alături de acest eveniment și celelalte sărbători de peste an sunt un prilej de distracție și socializare. Unul este cel al sărbătorilor de iarnă, al Crăciunului și al Anului Nou. De obicei avea loc un spectacol, după care urma o seară de petrecere cu dans. De cele mai multe ori se organiza o tombolă sau se percepea o taxă de participare. După 1884, momentul incendiului de la Școala Confesională Ortodoxă din cetate, banii strânși sunt donați pentru nevoile școlii sau ale elevilor săraci. Aceste serbări vor fi organizate de comitete specializate.

Primul comitet va fi cel al *Reuniunii Meseriașilor Români* din Sighișoara, care se va înființa în anul 1877. În comitetul de conducere erau: Demetriu Boiu, Nicolau Băcișoriu, Georgiu Mosora, Moise Nicoară, Vasiliu Păloșianu. Cu ocazia întrunirii reuniunii, vor organiza o petrecere în 5 iulie 1877, la care se vor strânge bani pentru susținerea meșteșugarilor români¹⁷.

Legat de persoanele care au donat la eveniment, *Telegraful Român* relatează: „În data de 5 iulie st. v. 1877 a avut loc la Sighișoara un bal cu scopul de a se aduna bani pentru susținerea unei clase de meserii la Sighișoara. Au donat la bal: Z. Boiu protop. 1 fl., Z. Boiu junior 5 fl., Petru Apáthy 1 fl., Nicolae Lop'a 60 cr., Georgiu Grădinaru 60 cr., Albert Maurer 1 fl., Ioana Moraru 60 cr., Ioan Aranișoi 60 cr., Vasile Cernea 60 cr., Ioan Șandru 1 fl., Iosif Teutsch 1 fl., Iosif Szabaszlog 1 fl., Zaharia Câdea 1 fl.”¹⁸.

Alt comitet va fi al corpului învățătorilor de la școlile confesionale ortodoxe din protopopiat. Aceștia la începutul anului 1893 vor organiza un bal, care va reuni întreaga elită intelectuală din oraș și nu numai: „În 4/16 Februarie a. c. conform invitației, s'a ținut în Sighișoara producțiune literară împreună cu dans, arangiată din partea inteligenței române, sub conducerea corpului învățătoresc dela școala română din loc. Cântările corale sub dirigiarea dlui N. Stoicovici au fost bine executate, mulțămind pe deplin publicul asistent; de asemenea poezia <Amor și Patriotism>, prin dl P. Pinteau a fost bine declamată, nu mai puțin predarea vodevilului <Arvinte și Pepelea> a fost ascultată cu plăcere, - ér înfățișarea Mandiceii (d-șora A. Perția) în costum românesc de pe la Săliște a fêrte plăcut publicului. După producțiune s'a început jocul, care a fost fêrte animat, durând până în zori, ér în pauză s'a jucat <Călușeriul>, care a făcut deosebită impresiune plăcută, mai ales asupra publicului strein, aplaudând des pe tinerii noștri. Costumele naționale încă nu au lipsit, cu deosebire a atras atențiunea publicului dómna Calipsa Șandru din Sighișoara, prezentându-se într'un frumos costum din România. Public încă a fost preste așteptare. Din loc: afară de întreaga inteligență română și câteva familii fruntașe din popor, s'a prezentat întreg corpul oficerilor și mai multe familii distinse de naționalitate sasi și magiari. Ér din streinătate: pe lângă un număr considerabil a preoției tractuale, au participat preoți din protopopiatul Agnitei și al Mediașului, dintre cari mai cu sâmbă amintim pre Re-

¹⁶ *Ibidem*, nr. 115/23 Maiu (4 Juniu) 1887, p. 458.

¹⁷ *Telegraful Român*, nr. 70/4 (16) Septembrie 1877, p. 281-282.

¹⁸ *Ibidem*.

verendissimul Domn I. Moldovan cu familia, protopresbiter gr. cat. din Mediaș și I. Chendi adm. Protopresbiteral”¹⁹.

Un altul era al reuniunii femeilor. Aici, ocupă un loc important soțiile liderilor elitei românești din Sighișoara. Întemeierea acestei reuniuni are loc în anul 1894, ocazie cu care se organizează un bal caritabil: „Petrecerea arangiată la 1 Martiu n. c. în favorul scôlei gr. or. din Sighișôra, de comitetul pentru înființarea <reuniunei femeilor rom. din Sighișora și giur>, s’a început după finirea adunărei generale a femeilor, în care s’au votat statutele reuniunei, la 8 sêra, conform progromei cunoscute, cu cântări și declamațiuni. Tôté bucățile de cântări au fost esecutate în 4 voci cu precisiune și dibăcie, de un cor compus din 12 persône, instruat și condus de învățătorul nostru Nicu Stoicoviciu. Dialogul comic <Norodul și comerciantul> a fost predat de învățătorul Aleman și P. Pinte, érá <Sentinela română> declamată cu inimă și spirit de pedagogul Ganea. După aceste producțiuni aplaudate din partea publicului, a urmat jocul cu vioiciune și veselie pân la ziua albă. Înainte de pausă s’a jucat sub aplausele frenetice ale publicului <Câluseriul> condus de învațătorul Pinte, ér după pausă s’au jucat și <Romana> și alte jocuri române, cari au plăcut tare și publicului strein. Însuflețirea și entuziasmul au fost mari. Câștigul moral din acêsta petrecere pentru societatea română din Sighișôra și giur nu se pôte prețui”²⁰.

Această reuniune a femeilor române din Sighișoara se va implica activ în viața mondenă și caritabilă a urbei. Se remarcă aici Calipsa Șiandru, soția funcționarului Ioan Șiandru, care conduce acest comitet de inițiativă: „La inițiativa presidentei <Reuniunii femeilor române din Sighișoara și giur> a stimabilei d-nă Calpsa Șiandru cu concursul câtorva femei inteligente române și a corpului învățătoresc, precum de altădată așa și la sărbătorile Crăciunului din anul expirat 1894 s’a îngrijit pentru ajutorarea elevilor săraci dela școala română din Sighișoara: spre care scop atât din propriul seu cât și prin colecte banevole pe la parochienii din loc și alți creștini buni au adunat o sumă frumoasă de bani din care sau prevăzut cu materie de vesmintele necesare 33 elevi și eleve. Împărțirea acestor daruri s’a făcut la școală Vineri, înainte de Crăciun la 3 ore p. m. în presenta elevilor săraci dimpreună cu mamele lor, precum și a corpului învățătoresc și altor persoane onorabile”²¹.

Avem și un comitet al tinerimii studioase din Sighișoara. Aceștia organizează sub conducerea lui Patriciu Pinte și a lui Titu Perția în anul 1896 un bal având ca scop susținerea unor reparații la edificiul Bisericii ortodoxe din urbe. Astfel, în august 1896, oficiosul diecezan de la Sibiu relatează: „Invitare la producțiunea teatrală urmată de dans ce să va arangia din partea junimei studioase române din Sighișôra și jur Duminecă în 18/30 August a. c. în pavilionul <Winter> în Sighișôra. Program: <Sărăcie lucie>, comedie însoțită de cântece, de J. Vulcan, începutul la 7 ôre seara. Prețul de intrare: de persôna 50 cr. Venitul curat este destinat colectei efectuate pentru repararea bisericei române din Sighișôra. Oferte marinimôse să primesc cu mulțămită și se vor curta în public”²². Evenimentul se va dovedi un succes, după cum relatează și corespondentul cotidianului sibian: „In 18/30 August a. c. sa arangiat din partea ju-

¹⁹ *Ibidem*, nr. 25/6 (18) Martiu 1893, p. 100.

²⁰ *Ibidem*, nr. 27/8 (20) Martiu 1894, p. 107.

²¹ *Tribuna*, nr. 7/10 (22) Ianuarie 1895, p. 27.

²² *Telegraful Român*, nr. 91/15 (27) August 1896, p. 362.

nimei stúdiósé române din Sighișóra și jur o producțiune teatrală împreună cu dans în favorul reparării sânteii biserici gr. or. române din Sighisóra. Cu această ocaziune a încurs un venit brut de 108 fl. 50 cr. Din care sumă subtrăgându-se speșele de 92 fl. 83 cr., a rămas un venit curat de: 15 fl. 67 cr. Petrecerea a fost cercetată preste așteptare, de un public număros românesc, poporul și înțeligință. Pre lângă tacșele de intrare, au mai binevoit a contribui domnii marinimoși mai jos însemnați cu următoarele suprasolviri: I. B. Teutsch, comerciant 5 fl.; Zaharie Ganea, preot 2 fl.; George Negru 1 fl.; Rusan, proprietar 1 fl. 50 cr.; Ioan Moldovan, protopr. gr. cat. 1 fl. 50 cr.; Ioan Haller, ingineriu 2 fl. 50 cr.; Teodor Mossora, ampl. la jud. cerc. 50 cr.; N. Todor, ampioiat 50 cr. - Suma suprasolvirilor: 14 fl. 50 cr.; 188 bilete de intrare á 50 cr. = 64 fl. - Suma totală = 108 fl. 50 cr. Subscriși în numele comitetului arangiator venim a ne esprima și pe calea acesta profunda noastră mulțămită, atât marinimoșilor domni suprasolvenți cât și numărosului public pentru sprijinul binevoitor”²³. Alături de Titu Perția și Patriciu Pinte, din comitet mai făceau parte George Tătar, Nicolae Gheaja, Iosif Dobre, Elie Ioanoviciu, Vasile Suci, Ghirontie Manta, Eronim Hârtoagă, Nicolau Brănduș, Ioan Vlăduț, Geoge Vătășan, Augustin Soanea, Ioan Șandru, Zaharie Tătar, Ioan Fleșariu, Nicolae Enciu²⁴.

La cele amintite se va adăuga și un comitet al „tinerimei” sighișorene. Acesta, de pildă, în 1897 va organiza o petrecere caritabilă: „Tinerimea din Sighișóra și jur are onóre a invita la Petrecerea cu dans ce se va arangea în Sighișóra, Sâmbătă în 27 Decembre) 1897 (8 Ianuarie 1898, a treia dii de Crăciun) în sala dela Geverbeverein. Venitul curat e destinat în favorul <fondului școlei centrale din Sighișóra>. Sighișóra, 6/18 Decembre 1897. Comitetul arangiator. Începutul la 7 ore sêra. Prețul întrărei: de persónă 50 cr. de Familie de 3 membrii 1 fl. 20 cr. Oferte marinimóse se primesc cu mulțămită și se vor cuita pe cale diaristică. În pausă se va juca <călușurul>. Pentru vîptuale se va îngriji birtășul”²⁵.

Peste un an: „Inteliginta română din Sighișoara a arangiat a treia di de Crăciun o producțiune musicală-teatrală cu următorul program. 1. <Uite mamă> cor bărbătesc, <Cât e tara> cor bărbătesc (Esecutate de corul plugarilor.) 2. <Ilustratiune Română>. Fantasie despre teme naționale de Carol R. Caras, esecutată la pian de dna M. Muntean. 3. <Țiganul împărat> de Th. Speranță, declamată de dl E. Suci. 4. <Mic putpuriu românesc> de Iacob Mureșan, esecutat la pian de dna M. Muntean. 5. <Sunt vânător> marș, esecutat de corul plugarilor. 6 <Mița cu clopot>, comedie populară cu cântece și joc, într’un act, de Iosif Vulcan. - După teatru a început dansul. În pausă 20 de tineri au jucat Călușurul și Bătuta”²⁶.

În 1900 în sala Gewerbeverein: „Inteligința română din Sighișoara va arangia în 2/14 ianuarie, în sala de la <Gewerbe-Verein>, o producțiune declamatorică teatrală, cu următorul program: 1. <Prima rochie lungă>, monolog de Iosif Vulcan. 2. <Clevetici>, cântecel comic de V. Alexandri. 3. <La oglindă>, poesie de G. Coșbuc. 4. <Leac pentru soacre>, comedie într’un act de Trocariu. După teatru urmează dans”²⁷.

²³ *Ibidem*, nr. 123/31 Octombre (12 Novembre) 1896, p. 491.

²⁴ *Tribuna*, nr. 179/15 (27) August 1896, p. 715.

²⁵ *Telegraful Român*, nr. 138/16 (28) Decemvrie 1897, p. 555.

²⁶ *Familia*, nr. 1/3 (15) Ianuarie 1899, Oradea Mare, p. 11.

²⁷ *Ibidem*, nr. 1/2 (14) Ianuarie 1900, p. 10.

Veniturile obținute din aceste petreceri nu sunt de neglijat. De pildă în anul 1900: „Cu ocasiunea petrecerei, arangiată de inteligența română din Sighișoara, în 2/14 Ianuarie a. c. s’au încasat suprasolviri în favorul fondului scôlei centrale din Sighișoara dela următorii P. T. Domni: Dimitrie Moldovan 4 corône, Sebesi Ákos 40 fii. George Negru 2 cor. Nicolau Fleschin 80 fii. Leonhard Vilmos 40 fii. Samuil Bretter 4 cor. Calipsa Șandru 80 fii. Alexandru Todor 2 cor. 40 fii. Iosif Orchis 40 fii. și Augustin Sónéa 40 fii. Priméscă generoșii contribuenți expresiunea celei mai călduróse mulțumiri. Sighișoara, în 6/18 Ianuarie 1900. Comitetul arangiator”²⁸.

Avem apoi Despărțământul Sighișoara al ASTREI, care mai ales în anii '90 ai secolului al XIX-lea va organiza o serie de evenimente mondene. Legat de acest aspect, *Foaia Poporului* din Sibiu ne precizează: „In Sighișoara în 1 August, în pavilionul din grădina <Winter> din prilejul adunării despărțământului din Sighișoara al Asociațiunei. Începutul la 8 ore seara. Prețul de Intrare: de persoană 50 cr., de familie până la 3 membri 1 fl. 20 cr. Venitul corat este menit pentru despărțământul Asociațiunei”²⁹. Această manifestare avea rolul de a revitaliza activitatea despărțământului, care a fost nesemnificativă după decesul notarului public Augustin Horsia.

Deși majoritatea evenimentelor vor avea loc cu concursul persoanelor din Sighișoara, cu timpul vor avea loc și evenimente la care vor participa o serie de muzicieni străini de urbe. De pildă în 1900: „Inteligența română din Sighișoara cu concursul Dl Zozim Bungariu, invecetoriu și corist, membru activ al reuniunei de cântări din Brașov, va arangia Duminică 2/14 August în sala Gewerbe Verein o producțiune musicală însoțită cu petrecere și joc după următoarea: PROGRAMĂ. 1. <Imfamul m'a trădat>; 2 <Nebună de amor>; 3 <Dormi copilă>, romanță de T. Grigorescu, voce și pian; 4 <Apa trece, petrele rămân>, cuplet de G.C. Ștefelean, voce și pian; 5 Trei cântări populare: a. <Argeseul>; b. <La frontieră>; c. <Intr'o vale singurică>; 6. <Herscu Boccagiul>, canțonetă comică de V. Alexandri executată de D. Dogariu. După programă urmează petrecere. Începutul la 8 oare seara. Din venitul curat sunt destinate două părți în folosul copiilor români de școală seraci din loc”³⁰.

Evenimentul care va rămâne în memoria locuitorilor din liniștitul burg de pe Târnava Mare va fi cel al coriștilor de la Seminarul Andreian din Sibiu din anul 1891: „Marți în 23 Aprilie (5 Maiu) se va da în Sighișoara, în sala <Gewerbeverein>-ului, din partea unei corporațiuni concertiste consistătoare din clerici seminariști din Sibiiu un concert împreunat cu dans, al cărui venit curat e destinat fondului existent pentru procurarea de cărți școlare pe seama elevilor săraci dela școala română din Sighișoara. Începutul la 7 ½ oare seara. Prețul intrării: De persoană 1 fl., de familie 2 fl. Suprasolviri se primesc cu mulțumită și se vor cuita pe cale diaristică. Programul: 1. a) <Eată Ziua triumfală>, cor de A. Humpel. b) <Die versunkene Krone>, cor de H. Boenicke. 2. <An die Leyer>, solo pentru bas de F. Schubert. 3. a) <Noaptea>, cor de F. Schubert, b) <Despărțirea vânătorilor>, cor de Mendelssohn-Bartholdy. 4. <Cu trupul>, cor cu solo de bas de G. Dima. 5. <Vieața Țiganilor>, cor cu acompaniare de piano de Robert Schumann. 6 <Wenn sich zwei Herzen scheiden>, duet de Schlott-

²⁸ *Telegraful Român*, nr. 5/15 (27) Ianuarie 1900, p. 19.

²⁹ *Foaia Poporului*, nr.30/19 (31) Iulie 1898, p. 357.

³⁰ *Telegraful Român*, nr. 87/28 Iulie 1881, p. 347.

mann. 7. a) <Seara de Crăciun>, solo pentru bas de F. v. Holstein b) <Scii tu mândră>, solo pentru bas de G. Dima. 8. <Hora ploia>, cor de G. Dima”³¹.

Evenimentul a fost un succes: „Conform dorinței acestora, coriștii nu au hesitat de a-i delecta și la liturgie cu cântecele liturgice compuse de George Dima. Biserica noastră gr.-or. de acolo a primit o față cu totul deosebită, transpunând pe credincioșii noștri într-o dispoziție sufletească cu totul deosebită. Concertul de seara atât în coruri, cât și solourile au reușit preste așteptare, așa încât numerosul public compus din venerabila preoțime din giur și din cele mai distinse familii de Sași nu curmau cu aplause numeroase. Petrecerea a fost foarte animată până în dori de di lăsând urme neșterse în cei prezenți”³².

Alături de aceste evenimente, momente mondene remarcabile au loc cu ocazia cununii elitei. Remarcăm aici nunțile unor învățători de la școala confesională ortodoxă din Sighișoara. De obicei, învățătorii aveau studii teologice la bază și în urma căsătoriei, conform regulilor Bisericii Ortodoxe, puteau să devină preoți într-unul din satele aflate în hinterlandul Sighișoarei. Meseria de preot era mai bine renumerată și aducea un statut special în cadrul comunității. Menționăm aici două cununii din anul 1888. Prima este din luna ianuarie, când: „Dl Ambrosiu Stoicovici, teolog abs. și învețietor în Sighișoara s'a fidațat cu d-șoara Ioana Bontea din Sighișoara”³³. O lună mai târziu „Dl. Ioan Herțioagă teolog absolut și-a serbat în biserica din Sas-Daia (satul Daia, com. Apold, jud. Mureș-n.n.), protoprezbitariatul Sighișoarei cununia cu d-șoara Floarea Babeș, fiica reposatului paroh Ioan Babeș”³⁴. Mai mult decât atât, Ioan Herțioagă va deveni după cununie preot în satul Daia: „În Daia-Săsească protoprezbiteriatul Sighișoarei și'a ales parohul, dl. Ioan Herțioagă cleric absolut și în prezent învețietoriu în Sighișoara”³⁵.

Vor urma și alții în anii care vor veni. În 1891, fiica protopopului Demetriu Moldovan: „Duminecă la 15/27 Septemvrie se va celebra la Sighișoara cununia dlui Sever Barbu cu d-șoara Eugenia Moldovan. Felicitările noastre”³⁶. Iar Patriciu Pinte se căsătorește în 1897: „Domnul Patriciu Pinte, învățător în Sighișoara și d-șoara Eugenia Maria Mircea, fiica preotului din Cața, fidațai”³⁷.

Făcând o comparație cu modul de petrecere a timpului liber a concitadinilor sași³⁸, observăm și în cazul românilor sighișoreni aceleași preocupări. Pe de o parte se preia modelul sărbătorii câmpenești a sfârșitului de an școlar „Scopaționfest”, prin organizarea unui „Maial” după modelul săsesc, atât pe platoul Breite, locul obișnuit de întâlnire al sașilor sighișoreni, cât și pe Dealul Gării. Pe de altă parte, deși nu aveau un număr mare de asociații, ca în cazul concitadinilor sași, vor organiza seri dansante ale diferitelor reuniuni, cum a fost cea a meseriașilor, a „tinerimii studioase” sau a fe-

³¹ *Tribuna*, nr. 78/5 (17) Aprilie 1891, p. 78.

³² *Ibidem*, nr. 97/12 Aprilie (30 Maiu) 1891, p. 386.

³³ *Telegraful Român*, nr. 8/23 Ianuarie (4 Februarie) 1888, p. 30.

³⁴ *Ibidem*, nr. 20/23 Februarie (6 Martie) 1888, p. 78.

³⁵ *Ibidem*, nr. 14/9 (21) Februarie 1888, p. 55.

³⁶ *Tribuna*, nr. 195/3 (15) Septemvrie 1891, p. 774.

³⁷ *Ibidem*, nr. 10/15 (27) Ianuarie 1897, p. 35.

³⁸ A se vedea: N. Teșculă, *Timpul liber și manifestările sale la Sighișoara în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Caiete de antropologie”, nr. 1-2 (10-11)/ianuarie-decembrie 2007, p. 149-165.

meilor din urbe, scopul acestora fiind socializarea și adunarea de fonduri pentru o serie de scopuri în cadrul comunității.

Deși nu se ridicau aceste întruniri la numărul celor organizate de concitadinii sași, românii sighișoreni, prin elita lor, se găsesc profund angrenați în paradigma epocii, petrecerea timpului liber devenind tot mai mult un element comun în viața multora dintre ei.

Pe lângă adunarea comunității în timpul sărbătorilor religioase în jurul Bisericii Ortodoxe din cartierul Cornești, aceste manifestări ale *loisir-ului*, organizate de elită, contribuie la solidarizarea membrilor comunității și la întărirea sentimentului de apartenență la aceasta și la întărirea sentimentului apartenenței la națiunea română.